

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Пашковський Микола Іванович

**ОСОБЛИВОСТІ ДОКАЗУВАННЯ
У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ,
ПОВ'ЯЗАНИХ З НАДАННЯМ МІЖНАРОДНОЇ
ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ**

Спеціальність 12.00.09 -
кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ-2003

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі кримінального процесу Одеської національної юридичної академії Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор
АЛЕНІН Юрій Павлович,
Одеська національна юридична академія,
завідувач кафедри кримінального процесу.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
МИХАЙЛЕНКО Олександр Романович,
Академія адвокатури України,
завідувач кафедри кримінального процесу
та криміналістики;
кандидат юридичних наук, доцент
ПИСЬМЕННИЙ Дмитро Петрович,
Національна академія внутрішніх справ
України, професор кафедри теорії
кримінального процесу та судоустрою.

Провідна установа: Національна юридична академія України імені
Ярослава Мудрого Міністерства освіти і науки
України, кафедра кримінального процесу, м. Харків.

Захист відбудеться "7" ли 2003 р. о 10 годині на засіданні
спеціалізованої вченої ради Д 26.001.05 у Київському національному університеті
імені Тараса Шевченка за адресою: 01033, м. Київ-33, вул. Володимирська, 60, ауд.
253.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Київського національного
університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01033, м. Київ-33, вул.
Володимирська, 58.

Автореферат розісланий "7" ли 2003 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат юридичних наук, доцент

Шибіко В.П.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Інтернаціоналізація сучасного суспільного життя знайшла свій прояв і в сфері кримінального судочинства. Кримінальне правосуддя зіткнулося з двома симптоматичними факторами: а) інтернаціоналізацією злочинності з її типовою для багатьох країн структурою і динамікою; б) об'єктивними труднощами кримінального правосуддя на національному рівні у зв'язку з обмеженими можливостями національних судових і правоохоронних органів у виявленні, розслідуванні, судовому розгляді цих злочинів, встановленні винних і притягненні їх до кримінальної відповідальності.

Однією з ознак глобалізації та інтернаціоналізації в галузі кримінального судочинства є значне зростання кількості справ, пов'язаних з іноземним елементом, що відповідно стимулює процеси гармонізації вітчизняного процесуального законодавства з міжнародними стандартами та його зближення з процесуальним правом інших країн. Наявність кримінальних справ з іноземним елементом викликає необхідність звернення правоохоронних та судових органів різних держав за взаємною правовою допомогою, в тому числі з питань збирання та перевірки доказів. Якщо злочин чи окремі його обставини стосуються правопорядків різних країн, то логічними є питання про те, в якій країні слід розслідувати цей злочин, і, відповідно, суди якої держави компетентні розглядати справу про цей злочин. Крім того, в конкретній кримінальній справі може виникнути необхідність провадження окремих слідчих дій на території іноземної держави. У зв'язку з цим потребує вирішення питання про процесуальне право, яке має застосовуватися для регулювання зазначених відносин у процесі збирання, перевірки та оцінки допустимості отриманих на території іноземної держави (а тим більш за іноземними процесуальними нормами) доказів.

Дослідження правозастосовчої практики свідчить про наявність проблемних питань використання у національному судочинстві доказів, що отримані в порядку надання міжнародної правової допомоги, зокрема з приводу застосування іноземного процесуального права під час збирання, перевірки або оцінки таких доказів; особливостей правового статусу суб'єктів доказування тощо.

Ступінь наукової розробки проблеми. До проблеми міжнародної взаємодії у галузі кримінального судочинства свого часу зверталися відомі дореволюційні російські вчені І.Я. Фойницький, Ф.Ф. Мартене, М.Ф. Володимирський-Буданов, а за радянських часів О.І. Бастрікін, І.П. Бліщенко, Л.Н. Галенська, В.П. Зімін, І.І. Карпець, В.М. Кудрявцев, які розглядали питання виникнення та розвитку правового інституту міжнародного співробітництва країн у кримінальних справах, формували теоретичну базу цього інституту.

За часів соціальної демократичної реформи, що відбувається в нашому суспільстві, інтерес до міжнародної співпраці держав з питань кримінального судочинства набуває нового, більш високого рівня. Про це свідчать численні

праці, що присвячені вже окремим аспектам розвитку цієї нової підгалузі кримінального процесу. За пострадянських часів слід назвати відомі праці та дослідження вітчизняних та російських вчених Р.М. Валусєва, О.І. Виноградової,

О. Г. Волеводза, В.М. Волженкіної, К.В. Карасьової, І.І. Лукашука, В.В. Лунєєва, В.В. Міленчук, Н.І. Малишевої, Е.Б. Мельникової, А.В. Наумова та інших вчених.

У своїх роботах Ю.П. Аленін, П.Д. Біленчук, Т.С. Гавриш, Ю.М. Грошевий,

І. В. Дріжчаний, В.М. Дрьомін, Н.А. Зелінська, А.В. Кофанов, Т.В. Лукашкіна, В.Т. Маляренко, В.С. Овчинський, С.С. Єрєнов також звертали увагу на існуючі проблеми у вказаній сфері.

Слід відзначити і доробок з цього питання іноземних вчених, зокрема Ш.М. Бассіоні, Дж. Хетчарда, Ж.О.В. Мюллера, Е.М. Вайза, І. Бантекаса, С. Нєша, М. Маккарєла та інших.

Разом з тим, незважаючи на те, що доказова діяльність є серцевиною кримінального процесу, його головною суттю, дослідження з питань використання у національному судочинстві доказів, що були отримані за межами правової системи, в цілому відсутні (окремі статті з цієї проблематики чи підрозділи загальних робіт не дозволяють задовільно розкрити всі аспекти проблеми).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконувалось відповідно до напрямків, визначених Комплексною цільовою програмою боротьби зі злочинністю на 1996-2000 р.р., затвердженою Указом Президента України № 837/96 від 17.09.96 р., а також Комплексною програмою профілактики злочинності на 2001-2005 р.р., затвердженою Указом Президента України від 25.12.2000 р. № 1376. Обрана проблема дослідження є складовою частиною загальної наукової теми, що виконує Одеська національна юридична академія «Правові проблеми становлення і розвитку сучасної Української держави» (номер державної реєстрації 0101 V 001195), а також відповідно частиною науково-дослідної роботи кафедри кримінального процесу ОНЮА по темі «Кримінально-процесуальні проблеми вдосконалення організації і діяльності правоохоронних органів та суду в боротьбі зі злочинністю в умовах формування правової держави» на 1998-2000 р.р. і по темі «Проблеми ефективності кримінально-процесуального законодавства у сфері боротьби зі злочинністю та охорони прав особистості в умовах формування правової держави» на 2001-2005 р.р.

Тема дисертації затверджена Вченою радою Одеської національної юридичної академії 2 квітня 1999 р. (протокол № 3).

Мета дослідження полягає у виявленні особливих ознак процесу доказування у кримінальних справах, пов'язаних з наданням міжнародної правової допомоги, зокрема у частині використання у вітчизняному судочинстві доказів, отриманих за межами національної правової системи України, а також

внесення відповідних пропозицій щодо вдосконалення чинного кримінально-процесуального законодавства.

Для досягнення вказаної мети перед дослідженням поставлені такі **завдання**:

- систематизувати норми чинного доказового права у сфері кримінального судочинства, норми міжнародного права та кримінально-процесуального права з питань міжнародної взаємодії у кримінальних справах та визначити можливість їх гармонізації;
- розглянути нові напрямки доказової діяльності в межах міжнародної взаємодії з питань кримінального судочинства для вирішення питання щодо можливості удосконалення вітчизняної кримінально-процесуальної діяльності та нормативно-правової бази;
- проаналізувати гносеологічні та правові аспекти процесу доказування у випадках застосування міжнародної правової допомоги;
- внести та обґрунтувати пропозиції стосовно вдосконалення чинного кримінально-процесуального законодавства України з питань міжнародної взаємодії в сфері кримінального судочинства в контексті доказової діяльності.

Об'єкт і предмет дослідження. *Об'єктом* дослідження є діяльність судових і правоохоронних органів України та іноземних держав, а також міжнародних юрисдикційних організацій з питань взаємодії у галузі кримінального судочинства, а також нормативно-правова база такої діяльності. *Предметом* - доказова діяльність суб'єктів кримінального процесу, пов'язана з наданням міжнародної правової допомоги, та регламентуючі її норми внутрішньодержавного процесуального і міжнародного права щодо збирання, перевірки та оцінки доказів; правові позиції, ідеї вчених-процесуалістів з цього питання.

Методологічні засади роботи. Робота над дисертацією здійснювалася шляхом застосування системного підходу до вивчення таких складних соціальних явищ, як міжнародна правова допомога у кримінальних справах та доказування у кримінальному судочинстві, що дозволило автору краще пізнати природу цих явищ, їх взаємозв'язок, та запропонувати заходи до їх удосконалення.

Дослідження базується також на положеннях теорії пізнання та загальнонаукових методах: аналізу і синтезу, індукції - у процесі роботи над емпіричним матеріалом. При розгляді окремих питань теми застосовувалися спеціальні методи пізнання: порівняльно-правовий — при порівнянні українського і іноземного процесуального законодавства, норм міжнародного права (що дозволило автору провести теоретичний аналіз норм вітчизняного доказового права, а також норм, що регламентують діяльність з надання міжнародної правової допомоги); статистичний метод - у процесі вивчення та узагальнення судової і слідчої практики, формально-юридичний - при визначенні

співвідношення положень міжнародного цивільного процесу і кримінального процесу у досліджуваній сфері, та можливостей запозичення окремих інститутів. Шляхом застосування системно-функціонального методу здійснення спроба диференціювати компетенцію органів, діяльність яких пов'язана з запитуванням та наданням міжнародної правової допомоги та обумовленим нею процесом доказування.

Теоретичною основою дисертації є роботи як вітчизняних, так і іноземних вчених юристів з кримінально-процесуального, кримінального і міжнародного права. Нормативну базу складають Конституція України, міжнародно-правові акти, чинний Кримінально-процесуальний кодекс України, постанови Пленуму Верховного Суду України, а також проект нового КПК України, Модельний проект КПК для держав-учасниць СНД, процесуальне законодавство ряду іноземних країн (Російської Федерації, Молдови, Білорусі, Німеччини, Швейцарії, Франції, Сполучених Штатів Америки, Канади).

Положення дисертації ґрунтуються на вибіркового дослідженні слідчої, прокурорської та судової практики південного регіону України, що складає **емпіричну базу дослідження**. Зокрема, автором було вивчено 146 кримінальних справ, пов'язаних з наданням міжнародної правової допомоги, і 200 міжнародних слідчих і судових доручень, що перебували в провадженні судових і слідчих органів Одеської, Миколаївської та Херсонської областей за період з 1998 по 2002 рр. Під час дослідження аналізувалися не лише міжнародні слідчі доручення в межах міжнародної правової допомоги, але і використання в національному судочинстві доказів, отриманих в порядку виконання цих доручень.

Наукова новизна одержаних результатів. Робота є першим дослідженням проблемних питань процесу доказування у кримінальних справах, при провадженні яких застосовувався інститут міжнародної правової допомоги. У дисертації обґрунтовується ряд нових положень та висновків, які істотно розширюють зміст доказового права України і понятійний апарат теорії кримінального процесу. До найбільш суттєвих із них слід віднести такі:

- визначено поняття іноземного (міжнародного) елемента в кримінально-процесуальних відносинах (конкретній кримінальній справі) і кримінально-процесуальній діяльності як властивості кримінально-процесуальних відносин (кримінальної справи) однієї правової системи мати зв'язок з правовими відносинами, що виникають, змінюються або припиняються в іншій правовій системі.

- обґрунтовано положення про те, що провадження у справах з іноземним елементом детермінує особливості процесу доказування у кримінальному судочинстві і в елементах збирання та перевірки, і в елементі оцінки доказів у зв'язку з застосуванням правопорядків декількох держав;

- розвинуто положення про необхідність відмежування міжнародної

правової допомоги від інших процесуальних видів взаємодії держав у галузі кримінального судочинства: видачі переслідуваних осіб, передачі кримінального переслідування, передачі засуджених осіб, виконання іноземних вироків;

- особливості доказування у кримінальних справах, пов'язаних з наданням міжнародної правової допомоги, мають правовий характер і стосуються, як правило, процесу формування такої властивості доказу як його допустимість (тобто законність джерел отримання інформації, процесуальної форми збирання та перевірки інформації, суб'єкта, який збирає, перевіряє та оцінює інформацію). Інститут допустимості доказів, отриманих відповідно до міжнародної правової допомоги, стосується також порядку запитування і надання міжнародної правової допомоги;

- сформульовано підстави та приводи до надання міжнародної правової допомоги у кримінальних справах;

- запропоновано загальне правило про недопустимість провадження процесуальних дій, які не обумовлені предметом міжнародного слідчого (судового) доручення та щодо проведення яких не надійшли згода і належні процесуальні документи запитуючої сторони, або які не пов'язані з власною внутрішньодержавною кримінальною процедурою запитованої сторони;

- провадження у справах з іноземним елементом, як правило, пов'язане з проблемою конфлікту юрисдикцій та законодавств декількох правових систем (державних чи міжнародних), у зв'язку з чим запропоновано запозичити з міжнародного цивільного процесу правило зручного місця розгляду судової справи, яке сформульоване автором у вигляді концепції врахування інтересів у кримінальному судочинстві, спрямованої на концентрацію кримінального провадження в межах однієї правової системи (національної чи міжнародної);

- під час збирання та перевірки доказів із застосуванням інституту міжнародної правової допомоги має місце конкуренція норм національного та іноземного законодавства у випадку, коли іноземна держава просить у міжнародному дорученні застосувати її процесуальне право, у зв'язку з чим набула подальшого розвитку позиція можливості застосування норм іноземного законодавства за умови його не суперечності законодавству держави, органи якої виконують міжнародне доручення, та сформульовані відповідні ознаки такої суперечності;

- запропоновано закріпити у КПК України правило альтернативного порядку вирішення протиріччя застосовуваного права запитованої та запитуючої сторони при наданні міжнародної правової допомоги органом, що приймає рішення про надання правової допомоги, та Верховним Судом України;

- норми іноземного права та норми міжнародного права (в частині, що стосується надання міжнародної правової допомоги) у випадку застосування їх під час оцінки доказів, не конкурують з національним процесуальним законодавством, а мають застосовуватися субсидіарно, тобто доповнюючи відповідні положення національного законодавства стосовно оцінки доказів за

тими чи іншими критеріями (зокрема у частині, що стосується дотримання прав і законних інтересів учасників процесуальної дії);

- докази отримані за межами України в результаті міжнародної правової допомоги використовуються з обмеженнями, встановленими міжнародними нормами (правилами *ad hoc* та заборони передачі доказів третій державі);

- з позицій оновленого кримінально-процесуального законодавства обґрунтовано положення про можливість дистанційного провадження слідчих дій (наприклад, допиту свідків, потерпілих, обвинувачених та підозрюваних; пред'явлення особи, предметів для впізнання в умовах їх віддаленої присутності) чи віддаленої присутності у судовому засіданні окремих учасників кримінального процесу на весь час розгляду справи з організацією відповідних пунктів дистанційного провадження слідчих дій (комунікаційних терміналів) з використанням можливостей відеоконференцз'язку. У зв'язку з чим внесені пропозиції про доповнення чинного КПК України положеннями про застосування відеоконференцз'язку шляхом розширення застосування цієї процесуальної форми і на інститут міжнародної правової допомоги, в тому числі - на досудових стадіях, крім того, конкретизовані окремі елементи нової процесуальної форми проведення процесуальних дій, пов'язані з захистом прав їх учасників;

- застосування дистанційного провадження процесуальних дій з застосуванням відеоконференцз'язку сприяє вимогам безпосередності дослідження доказів та дотримання права підсудного на конфронтацію (пп. (d) п. 3 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 р.);

- суб'єкти міжнародної правової допомоги і відповідно суб'єкти доказування - державні органи у процесі надання міжнародної правової допомоги мають особливу правову природу, обумовлену тим, що вони належать до правових систем різних держав та між ними відсутні відносини субординації (як це має місце у випадку внутрішньодержавного доручення);

- в міжнародній правовій допомозі має місце обмежена автономія запитуваної сторони, у зв'язку з чим вона не може самостійно розширяти або змінювати межі міжнародного слідчого (судового) доручення зі збирання або перевірки доказів;

- розвинуто положення про необхідність застосування інституту спільних слідчих груп у частині, що стосується принципів створення і діяльності таких груп, а також особливостей прокурорського нагляду і судового контролю за їх діями та рішеннями.

Практична значимість одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані та обґрунтовані в дисертації теоретичні положення, пропозиції і висновки розширюють уявлення про сутність міжнародної правової допомоги та її роль у кримінально-процесуальному доказуванні, у зв'язку з чим вносять певний вклад у розвиток науки кримінального процесу. Практичне значення отриманих

результатів, крім того, полягає у: а) систематизованих автором помилках, що допускаються слідчими, прокурорами та судьями при застосуванні інституту міжнародної правової допомоги у процесі доказування; б) можливості використання положень дисертації для розвитку інших наук кримінального профілю, наприклад, криміналістики, де має отримати своє місце окрема методика розслідування кримінальних справ з іноземним елементом, особливості тактики провадження слідчих дій з іноземним елементом; в) можливості використання під час підготовки наукових посібників, методичних вказівок, при вивченні відповідних розділів кримінально-процесуального права.

Результати дослідження використовуються при викладанні спеціального курсу „Проблеми взаємодії органів юстиції України та інших країн” для студентів судово-прокурорського факультету та слухачів Інституту підготовки професійних суддів Одеської національної юридичної академії.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження доповідалися й обговорювалися на 2-й, 3-й звітній науковій конференції професорсько-викладацького складу і аспірантів Одеської державної юридичної академії (Одеса, 1999, 2000 рр.), на Міжнародній науково-практичній конференції “Соціальні та правові проблеми боротьби з тероризмом” (Одеса, 2001 р.), на Всеукраїнському науково-практичному семінарі „Інформаційне забезпечення боротьби з організованою злочинністю” (Одеса, 2002 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження викладені в шести наукових працях, чотири з яких опубліковані у фахових виданнях. Одна з статей, опублікованих у фаховому виданні, - „Міжнародне співробітництво у боротьбі з тероризмом” виконана у співавторстві з Аленіним Ю.П. Дисертанту належать положення про порядок створення і діяльності спільних слідчих груп та особливості дистанційного проведення слідчих дій.

Публікації та основні положення дисертації розміщені на Веб-сайті автора: „Міжнародний кримінальний процес: правосуддя без кордонів” (<http://Wicpn.narod.ru~1>).

Структура дисертації обумовлена її цілями, завданнями, предметом і методом дослідження. Робота складається з вступу, трьох розділів, що об’єднують вісім підрозділів, висновків, додатків і наукового апарата, поданого систематизованим бібліографічним списком (287 найменувань) та списком нормативно-правових актів. Повний обсяг дисертації складає 243 сторінки, з яких 179 сторінок - безпосередньо текст дисертації.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** роботи обґрунтовується актуальність її теми, визначаються мета та завдання дослідження, його об’єкт та предмет, формулюється новизна роботи, пропонується теоретичне та практичне застосування положень дисертації та

одержаних висновків, подається ступінь апробації результатів дослідження та список публікацій за темою дисертації.

Перший розділ „Міжнародно-правові аспекти кримінально- процесуальної діяльності”, присвячений аналізу впливу іноземного елемента на зміст та характер провадження у кримінальних справах. В **підрозділі 1.1. „Кримінально-процесуальне доказування в умовах конфлікту юрисдикцій”** дається аналіз доказового права України та теорії доказування в кримінальному судочинстві. На думку дисертанта кримінально-процесуальна діяльність, в тому числі і доказова, та їх правова регламентація детермінуються типом правової системи держави, у зв'язку з чим доказове право конкретної правової системи визначає процесуальну форму міжнародної правової допомоги.

У вітчизняній науці кримінального процесу питанням кримінально-процесуального доказування присвячено широкий спектр робіт (проблемами цієї підгалузі кримінального процесу займалися Ю.М. Грошевий, Р.С. Белкін, С.А. Голунський, О.М. Ларін, М.М. Михєєнко, М.С. Строгович, С.А. Шейфер та інші), в яких викладено досить різноманітні точки зору відносно проблемних питань як доказової діяльності, так і власне доказів.

Подається визначення *міжнародного (іноземного) елемента в кримінально-процесуальних відносинах* (конкретній кримінальній справі) і кримінально-процесуальній діяльності. Міжнародний (іноземний) елемент в кримінально-процесуальних відносинах має місце, коли а) об'єкт кримінально-процесуальних відносин знаходиться за межами країни, в якій провадиться кримінальна справа (на території іноземної держави або міжнародній території); б) одним із суб'єктів кримінально-процесуальних відносин є іноземець, іноземна держава (іноземний державний орган), юридична особа - нерезидент, міжнародна організація; в) фактичний зміст процесуальних правовідносин реалізується за межами країни; г) юридичний факт, внаслідок якого виникають, змінюються чи припиняються кримінально-процесуальні відносини, має місце за межами країни, органи якої здійснюють провадження у кримінальній справі; д) для регулювання кримінально-процесуальних правовідносин застосовуються норми права іноземної держави чи міжнародної організації.

Також обґрунтовується теза, що існування іноземного (міжнародного) елемента тягне певні ускладнення в кримінально-процесуальній діяльності, обумовлені інститутом юрисдикції. Дисертант прийшов до висновку, що кримінально-процесуальні відносини з іноземним (міжнародним) елементом можуть викликати *колізію (конфлікт)* як юрисдикцій (системи повноважень щодо криміналізації, розслідування, вирішення кримінальних справ і покарання осіб, винних у вчиненні злочинів), так і законів (кримінальних і кримінально- процесуальних). У зв'язку з цим у роботі пропонується вирішувати колізію кримінально-процесуальних юрисдикцій шляхом проведення *узгоджувальних*

консультацій держав (на рівні Центральних органів: генеральних прокурорів або міністрів юстиції) за правилом зручного місця розгляду справи (*forum conveniens*), запозиченого з міжнародного цивільного процесу. Справа „Локербі” дозволяє говорити про *договірну юрисдикцію* не лише в міжнародному цивільному процесі, а й у кримінальному судочинстві також.

Правило *зручного місця розгляду кримінальної справи* встановлює сукупність властивостей слідчої (судової) ситуації, які обумовлюють необхідність та можливість концентрації кримінального провадження в межах однієї правової системи (чи то національної, чи міжнародної) на підставі врахування системи інтересів у кримінальному судочинстві. *Концентрація провадження*, як концепція судочинства, знайшла досить широке розповсюдження у сфері міжнародного цивільного процесу, і визначається як зосередження в одній правовій системі переважної кількості його [процесу] суб'єктів, доказів та об'єкту дослідження (злочину) і його елементів (Х. Шак). До *системних інтересів* в кримінальному процесі слід віднести: *інтереси учасників кримінального процесу* (близькість (за громадянством чи резидентством) учасника процесу до установи юстиції, близькість до його захисту чи представництва, близькість до місця виконання процесуального рішення у справі); *інтереси держави* (ефективного захисту учасників кримінального судочинства та покарання осіб, винних у вчиненні злочинів); *інтереси юстиції* (близькість до місця вчинення злочину, близькість до права (тобто системи законодавства), близькість до доказів, близькість до місця виконання рішення у справі).

В підрозділі 1.2. „Поняття, принципи, форми та основні напрямки взаємодії держав у галузі кримінальної юстиції” вказано на детермінованість взаємодії установ юстиції різних держав з питань кримінального правосуддя (зокрема з питань збирання, перевірки доказів) наявністю в кримінально-процесуальних правовідносинах іноземного елемента. Під *взаємодією установ юстиції держав у кримінальному судочинстві* дисертантом розуміється загальна для її учасників діяльність компетентних установ юстиції держав або міжнародних організацій (в тому числі спільний розгляд і прийняття рішень, а також їх виконання), пов'язана з порушенням, розслідуванням та вирішенням кримінальних справ, виконанням процесуальних рішень по них і захистом прав, законних інтересів осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві.

На думку дисертанта слід виділяти наступні *основні процесуальні види* взаємодії у кримінальному судочинстві: міжнародну правову допомогу у кримінальних справах (у вузькому розумінні); видачу (екстрадицію), передачу (для міжнародних організацій) переслідуваних осіб (підозрюваних, обвинувачених, підсудних, засуджених — до звернення вироку до виконання); передачу засуджених осіб; перейняття (передача-прийняття) кримінального провадження; виконання рішень у кримінальних справах.

Регламентація процесуальних форм взаємодії держав у галузі кримінального судочинства повинна бути встановлена в окремому розділі Кримінально-процесуального кодексу України (як це, наприклад, зроблено в проекті КПК, розробленого Робочою групою Кабінету Міністрів України).

У другому розділі „Міжнародна правова допомога як основний механізм збирання та перевірки доказів за межами правової системи” розглянуті питання про міжнародну правову допомогу, підстави та приводи до міжнародної правової допомоги у кримінальних справах, як основного механізму збирання та перевірки доказів за межами України. Звернення до системи вказаних питань обумовлено інститутом допустимості доказів, відповідно до якого докази, отримувані в процесі міжнародної правової допомоги, будуть допустимими лише за умови дотримання встановленої національним законодавством та міжнародним правом процедури звернення та надання міжнародної допомоги.

В підрозділі 2.1. „Концепція міжнародної правової допомоги у кримінальних справах” запропоновано розрізнити *публічну і приватну правову допомогу* в залежності від суб’єктів, які її надають і отримують, цілей, що переслідує надання правової допомоги, природи інтересів, яким вона покликана сприяти реалізовуватися. Увага вчених переважно акцентується на правовій допомозі між органами двох і більше держав (яка характеризується публічністю). В той же час процесуальна допомога може надаватися державам і через приватні установи і особи (наприклад, детективні агентства, адвокатські об’єднання, та приватних адвокатів або юристів). І навпаки, вказана допомога у кримінальних справах може надаватися не лише державам (як тримачам кримінальної процедури), а й окремим учасникам кримінального процесу (обвинуваченому, його захиснику, потерпілому тощо), тобто бути за характером приватною допомогою. Крім того, дисертантом розвинуто положення про *пасивну правову допомогу*, яку дисертант ділить на а) консульську допомогу, тобто надання однією державою можливості консулу іншої держави проводити процесуальні дії на території акредитованої держави відносно громадян своєї держави, а також б) відсутність заперечень з боку однієї держави щодо можливості проведення на її території окремих процесуальних дій особами, уповноваженими судовими органами іншої держави.

Таким чином, під *міжнародною правовою допомогою у кримінальних справах* (у вузькому розумінні) слід розуміти передбачену національним кримінально-процесуальним законодавством, міжнародними нормативно-правовими актами (договорами, конвенціями, пактами, протоколами, регламентами, угодами і таке інше), підписаними Україною, або учасницею яких є Україна, або права і обов’язки по яких перейшли до України в порядку правонаступництва, систему процесуальних принципів, заходів та процедур, спрямованих на реалізацію завдань кримінального судочинства України і/або іноземної держави за межами їх національної юрисдикції, шляхом вчинення (або

створення можливості для вчинення) за межами території держави, в провадженні органів якої знаходиться кримінальна справа, процесуальних дій із встановлення певного статусу за суб'єктами кримінального судочинства; по збиранню, перевірці доказів; розшуку та арешту майна; наданню інформації про іноземне та міжнародне право та практику його застосування; забезпечення захисту та представництва інтересів іноземців, іноземних держав і юридичних осіб, міжнародних організацій в кримінальному судочинстві.

Відповідно до міжнародно-правових та внутрішньодержавних процесуальних норм *зміст* міжнародної правової допомоги складають: а) процесуальні дії, що передбачені чинним КПК України; та б) процесуальні дії, передбачені міжнародними угодами: вручення документів; виклик свідків, потерпілих, експертів, цивільних позивачів, цивільних відповідачів для участі в іноземному кримінальному провадженні тощо.

В підрозділі 2.2. „Підстави та приводи до міжнародної правової допомоги” визначено, що *підставами міжнародної правової допомоги* є інформація про можливість надання запитуваною стороною (тобто державою або міжнародною організацією, до якої звертаються за допомогою) певного виду процесуальної допомоги у кримінальних справах, представлена у формах, передбачених процесуальним законодавством. Підстави міжнародної правової допомоги дисертантом диференційовані на а) позитивні: фактичні і формальні (процесуальні, нормативно-правові, кримінально-правові) та б) негативні.

Як *привід* до міжнародної правової допомоги розглядається міжнародне слідче (судове) доручення або безпосереднє виявлення державним компетентним органом ознак злочину, який підпадає під кримінальну юрисдикцію іноземної держави (на цей час передбачено лише для інституту видачі переслідуваних осіб). *Міжнародне доручення* - це засноване на міжнародно-правових нормах та звичаях прохання в письмовій формі слідчого, прокурора, суду чи судді України до компетентного органу юстиції іноземної держави або міжнародної організації про проведення окремих процесуальних дій, вручення документів, отримання інформації, яке виконується відповідно до чинного кримінально-процесуального законодавства обох держав та міжнародно-правових актів.

Підрозділ 2.3. „Складання, передача та виконання міжнародного доручення” присвячений процедурі надання міжнародної правової допомоги. Дисертант прийшов до висновку про стадійний характер діяльності компетентних органів з направлення та виконання міжнародних слідчих (судових) доручень, який складається з наступних етапів: 1) підготовчої стадії; 2) стадії порушення (ініціалізації) доручення; 3) стадії порушення (ініціалізації) виконання доручення; 4) стадії виконання доручення. Доказова діяльність характерна для першої та останньої стадії.

Здобувай вважає, що міжнародні доручення виконуються (і відповідно докази збираються та перевіряються) за основним правилом, відповідно до якого повинно застосовуватися право запитуваної сторони. Таке положення містить п. 1 статті 8 Конвенції держав-учасниць СНД про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах 1993 року, та п. 1 статті 3 Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 року. Останній передбачає, що “Запитувана Сторона виконує, у *передбачений її законодавством спосіб*, будь-які судові доручення, які стосуються кримінальної справи і які надсилаються їй судовими властями запитуючої Сторони з метою забезпечення свідочьких показань або передачі предметів, які є речовими доказами, матеріалів судової справи або документів”. Проте, міжнародними договорами встановлюється і виключення з цього правила, відповідно до якого за проханням запитуючої сторони може бути застосоване і її право (п. 1 ст. 8 Конвенції СНД про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах 1993 р.), що тягне виникнення можливого конфлікту права запитуваної та запитуючої сторони.

Доречним у зв'язку з цим є аналіз компетенції Верховного Суду України щодо вирішення близьких за характером питань. Так, вища судова ланка України відповідно до п. 6 ст. 47 Закону України “Про судоустрій України” від 7 лютого 2002 року “...у межах своїх повноважень вирішує питання, що впливають з міжнародних договорів України”.

Як спосіб вирішення зазначеної вище проблеми пропонується закріпити у КПК України наступне правило вирішення протиріччя норм права запитуваної та запитуючої сторони:

„Стаття 3¹. Застосовуване право при виконанні міжнародних слідчих (судових) доручень

При виконанні міжнародних слідчих (судових) доручень застосовуються норми цього Кодексу.

На письмове прохання запитуючої сторони, ясно виражене в міжнародному слідчому (судовому) дорученні, можуть застосовуватись норми процесуального права цієї сторони, якщо це не суперечить законодавству України.

Питання про відповідність іноземного права процесуальному законодавству України вирішується Центральним органом, визначеним міжнародним договором за яким надається міжнародна правова допомога, або Судовою палатою у кримінальних справах Верховного Суду України за поданням суду (судді), прокурора або слідчого, у провадженні яких знаходиться міжнародне слідче (судове) доручення, протягом 10 днів з моменту надходження цього подання до Верховного Суду України. До подання має бути додана копія міжнародного слідчого (судового) доручення. За результатами розгляду подання Судова палата у кримінальних справах Верховного Суду України приймає ухвалу про

відповідність або невідповідність норми процесуального права запитуючої сторони законодавству України, про що негайно повідомляється суд (суддя), прокурор або слідчий, у провадженні яких знаходиться міжнародне слідче (судове) доручення.

Перед провадженням процесуальної дії з застосуванням норм процесуального права запитуючої сторони суд (суддя), прокурор або слідчий, у провадженні яких знаходиться міжнародне слідче (судове) доручення, зобов'язані ознайомити всіх учасників цієї процесуальної дії зі змістом норм процесуального права запитуючої сторони, та вручити їм тексти застосовуваних норм процесуального права запитуючої сторони, про що складається відповідний протокол.”

Дисертантом з урахуванням позиції О.І. Бастрикіна сформульовано систему обставин, що виключають застосування іноземного процесуального законодавства, якщо застосування іноземного права тягне: а) порушення встановленого національним законом порядку кримінального судочинства (наприклад, запитувані процесуальні дії виконуються лише на певних стадіях: обшук, виїмка, освідування); б) вихід за межі встановлених національним законом засобів і прийомів провадження кримінальних справ (наприклад, запитувані слідчі дії не передбачені чинним національним кримінально-процесуальним законодавством); в) прямо чи опосередковано порушується ефективне регулювання суспільних відносин у сфері порушення, розслідування, судового розгляду та вирішення кримінальних справ (наприклад, невідповідність іноземного та національного кримінально-процесуальних законодавств щодо кола учасників кримінального процесу); г) порушення встановлених міжнародних стандартів прав людини.

В підрозділі 2.4. „Нові форми міжнародної правової допомоги у кримінальних справах” дисертант обґрунтовує необхідність правової регламентації інституту спільного розслідування та доказової діяльності спільних слідчих груп та вважає за необхідне доповнити чинний КПК України, враховуючи необхідність та можливість застосування відеоконференцмережі в процесі збирання доказів, статтею 284^і в наступній редакції: „У випадках проведення судового засідання в умовах віддаленої присутності підсудного чи його захисника, законного представника, а також потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, їх представників (тобто, за умови їх знаходження за межами приміщення, в якому проходить це судове засідання) з використанням технічних засобів, суд встановлює чи немає у зазначених учасників судового засідання претензій до якості звуку і зображення. При відсутності таких претензій у всіх учасників судового засідання, які беруть у ньому участь в умовах віддаленої присутності, про що робиться відповідний запис у протокол судового засідання, суд продовжує судове засідання”; та статті 303 КПК України частиною восьмою

з аналогічним положенням в такій редакції: „Перед допитом в режимі віддаленої присутності свідка суд повинен встановити чи немає у свідка претензій до якості звуку і зображення. При відсутності таких претензій у вказаного свідка суд розпочинає допит в порядку передбаченому частинами 2-5 цієї статті”.

В умовах дистанційного провадження процесуальної дії (тобто з використанням відеоконференцзв'язку) має застосовуватись законодавство обох країн, де виконується вказана процесуальна дія. За наявності серйозних протиріч у процесуальних законодавствах країн (пов'язаних, наприклад, з правовим статусом допитуваної особи) допит у колізійній частині повинен регламентуватись законодавством держави, на території якої знаходиться допитувана особа, У зв'язку з цим процесуальний механізм дистанційного допиту повинен допускати здійснення прокурорського нагляду та судового контролю за дотриманням законності прокурорами чи судьями обох держав. Захисник може знаходитись поряд з підозрюваним чи обвинуваченим, а за наявності паралельного конфіденційного каналу зв'язку - і поряд з особою, яка проводить допит. Вважаємо обгрунтованою думку П.Д. Біленчука, що підпис допитаної особи, переданий каналами зв'язку буде допустимим при відповідному засвідченні його посадовими особами правоохоронних органів іноземної держави, які мають відповідати за ідентифікацію допитуваної особи

Крім того, інститут дистанційного провадження процесуальних дій вирішує проблему дотримання вимог підпункту (б) пункту 3 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основних свобод від 4 листопада 1950 р. стосовно реалізації обвинуваченим (підсудним) *права конфронтації* під час допиту свідків, які знаходяться за межами України.

В **третьому розділі „Особливості оцінки доказів, отриманих за кордоном”** проаналізовано останній елемент процесу доказування - оцінка доказів, отриманих в процесі міжнародної правової допомоги. У **підрозділі 3.1. „Загальні питання оцінки доказів в умовах застосування механізму міжнародної правової допомоги”** дисертант прийшов до висновку, що оцінка допустимості доказів, отриманих за межами України, повинна бути проведена не лише з позиції їх допустимості відповідно до законодавства України, але й відповідно до застосованого під час їх збирання законодавства іноземної держави з точки зору дотримання прав людини.

В **підрозділі 3.2. „Допустимість доказів, отриманих в процесі правової допомоги”** роботи розглядаються питання визначення допустимості доказів в процесі їх оцінки. Аналіз правової ситуації щодо необхідності застосування в процесі оцінки доказів іноземного законодавства та норм міжнародного права, дозволяє зробити наступні висновки. По-перше, норми іноземного чи міжнародного права у випадку застосування їх під час оцінки доказів, не конкурують з національним процесуальним законодавством (як це було під час

їх застосування в процесі збирання доказів), а мають застосовуватися субсидіарно, тобто доповнюючи відповідні положення національного законодавства стосовно оцінки доказів за тими чи іншими критеріями. По-друге, норми іноземного чи міжнародного права мають застосовуватися лише до оцінки доказів, зібраних за межами держави суду (судді, слідчого, прокурора), в провадженні якого знаходиться справа. По-третє, вказані норми можуть застосовуватися лише до оцінки доказів за таким критерієм як їх допустимість, тому що це єдина властивість доказу (за винятком хіба що його належності), яку можна встановити під час збирання доказу. Належність регламентується єдиним правилом, що діє практично у всіх доказових системах (в тому чи іншому формулюванні), відповідно до якого як докази можуть використовуватися відомості, які можуть встановити обставини, що мають значення для справи. У зв'язку з тим, що за вітчизняним законодавством достовірність визначається за внутрішнім переконанням органу, який приймає рішення, для останнього не мають значення положення іноземного закону.

Як відомо, правила про допустимість, спрямовані на забезпечення а) достовірності доказів та б) прав особистості, яка притягується до участі в кримінально-процесуальній діяльності чи інтересів якої стосується ця діяльність. Таким чином, кримінально-процесуальні норми про допустимість доказів мають не лише гносеологічну, а й морально-етичну природу.

У зв'язку з цим, норми іноземного чи міжнародного права мають застосовуватися лише до оцінки доказів з точки зору не дотримання правил, що гарантують достовірність доказу, а з позиції дотримання прав особи, яка притягується до участі в кримінальному судочинстві. У зв'язку з цим не можна повністю погодитися з позицією О.П. Рижаківа про недопустимість доказів, якщо при їх збиранні були порушені положення КПК тієї держави, де виконувалося доручення.

На думку дисертанта повинно бути встановлене загальне правило про недопустимість провадження процесуальних дій, які не обумовлені предметом міжнародного слідчого (судового) доручення та щодо проведення яких не надійшли згода і належні процесуальні документи запитуючої сторони, або які не пов'язані з власною внутрішньодержавною кримінальною процедурою запитованої сторони.

При оцінці доказів фактично діє правило спеціалізації (правило *ad hoc*), відповідно до якого запитуюча сторона може використовувати в обґрунтування процесуальних рішень фактичні дані, що були зібрані в порядку надання міжнародної правової допомоги, тільки у доказуванні в кримінальній справі, у зв'язку з якою вони були надані. При необхідності використати їх в доказуванні у інших справах запитуюча сторона повинна запитати про це запитовану сторону. Необхідною є оптимізація правила спеціалізації шляхом: а) попереднього

отримання дозволу запитуваної держави, або б) наступного повідомлення про використання доказів поза правилом *ad hoc*.

Крім того, правила використання доказів, отриманих в межах міжнародної правової допомоги, не дозволяють їх передавати третій державі без дозволу держави, яка ці докази надала.

У **висновках** роботи містяться підсумки дослідження, де стверджується про наявність особливостей доказування у кримінальних справах, пов'язаних з наданням міжнародної правової допомоги, що детерміновано включенням в процес доказування правових порядків щонайменш двох держав, які вступають у взаємодію.

Ці особливості полягають у тому, що фактичні дані, отримані за межами України, мають не гносеологічні відмінності, а відмінності правового характеру, які обумовлені застосуванням у процесі збирання доказів за межами України іноземного процесуального законодавства або норм міжнародного права; в участі у кримінально-процесуальній діяльності України іноземного правозастосовчого суб'єкта (слідчого чи судді, який виконує доручення), в необхідності врахування в процесі оцінки доказів, отриманих за межами України, не лише положень національного законодавства України, але й іноземних процесуальних норм, відповідно до яких цей доказ було отримано.

Внесено пропозиції, спрямовані на вдосконалення чинного кримінально-процесуального законодавства та правозастосовчої практики. Акцентується увага на необхідності врегулювання в окремому розділі КПК, присвяченому міжнародно-правовим питанням, відносин, пов'язаних зі збиранням, перевіркою та оцінкою доказів, отриманих за межами України. Зокрема, запропоновано дозволити використання інституту дистанційного провадження слідчих дій (ст. 303 КПК України) не лише як заходу забезпечення безпеки учасників судочинства, але й у межах інституту міжнародної правової допомоги та поширити його застосування на стадію досудового слідства і дізнання. Запропоновано доповнити КПК статтею про визнання фактичних даних, отриманих за межами України на підставі міжнародного слідчого або судового доручення, як доказів, що отримані з застосуванням кримінально-процесуального законодавства України.

Визначено недоліки, які мають місце у правозастосовчій практиці при запитуванні та наданні міжнародної правової допомоги, і які можуть потягнути визнання отриманих доказів недопустимими.

У **додатках** дисертант наводить схеми, що ілюструють положення дисертації стосовно правової природи відносин, що виникають у процесі міжнародної правової допомоги, взаємозв'язку судових органів різних держав, подається процедурограма міжнародної правової допомоги та система свідочьких імунітетів і привілеїв, відповідно до процесуального законодавства України, а також структура судового дистанційного провадження на прикладі англійської та

російської судових систем з викладенням фінансових витрат, необхідних для функціонування такого виду судового провадження.

Список опублікованих праць за темою дисертації

1. Субъекты международной правовой помощи по уголовным делам // Актуальні проблеми держави і права. - 36. наук, праць. - Вип. 6. - Частина II. - Одеса, 1999. - С.261-267.

2. Проблема допустимості показань осіб (обвинуваченого та підозрюваного), які були доставлені на територію України з порушенням національного та міжнародного права // Актуальні проблеми держави і права. - 36. наук, праць. - Вип. 11. - Одеса, 2001. - С. 92-101.

3. Дистанційне кримінальне правосуддя: міф чи реальність // Вісник Верховного Суду України. - 2001. - № 5. - С. 36-40.

4. Деякі питання захисту прав людини при застосуванні конвенцій про правову допомогу у кримінальних справах // Суд в Україні: боротьба з корупцією, організованою злочинністю і захист прав людини. - Т. 12. - К.: Науково-дослідний інститут «Проблеми людини», 1999. - С. 558-565. *(у співавторстві з Аленіним Ю.П. і Затишкіною Т.В.)*.

5. Міжнародне співробітництво у боротьбі з тероризмом // Актуальні проблеми держави і права. - 36. наук, праць. - Вип. 8. - Одеса, 2000. - С. 63-70. *(у співавторстві з Аленіним Ю.П.)*.

6. Отдельные уголовно-процессуальные проблемы оказания международной правовой помощи в борьбе с организованной преступностью и пути их решения. Проблемы борьбы с организованной злочинністю в регіоні (на матеріалах Харківської та Полтавської областей): 36. матеріалів міжнар. наук.-практ. конференції. - Х.: Право, 2000. - С. 141-148. *(у співавторстві з Аленіним Ю.П.)*.

АНОТАЦІЯ

Пашковський М.І. Особливості доказування у кримінальних справах, пов'язаних з наданням міжнародної правової допомоги. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2003.

Дисертація присвячена питанням, що виникають у процесі збирання і перевірки доказів за допомогою міжнародної правової допомоги за межами національної правової системи і наступної оцінки і використання зібраних за кордоном доказів.

У роботі визначені поняття і зміст міжнародної правової допомоги у кримінальних справах, обґрунтована детермінація особливостей доказування у

кримінальних справах характеристиками правової системи держави в цілому і наявністю в кримінально-процесуальних відносинах іноземного або міжнародного елементу.

Для кримінально-процесуального доказування, пов'язаного з використанням міжнародної правової допомоги, характерні наступні риси: особливий склад суб'єктів доказування, дуалістичне правове регулювання процесу доказування (міжнародно-правовими нормами, з одного боку, і нормами національного й іноземного процесуального права - з іншого), особливі засоби доказування (визначені міжнародними угодами), оцінка і використання доказів, отриманих у процесі міжнародної правової допомоги з урахуванням обмежень, встановлених міжнародно-правовими нормами (правило *ad hoc*, правила передачі доказів третій державі тощо).

У роботі містяться рекомендації щодо вдосконалення процесуального законодавства у частині використання інституту дистанційного провадження слідчих дій, порядку вирішення конфлікту юрисдикцій при провадженні у кримінальних справах, і визначення відповідності іноземного законодавства національному для цілей оцінки доказів.

Ключові слова: міжнародна правова допомога, доказування у кримінальних справах, допустимість доказів.

АННОТАЦИЯ

Пашковский Н.И. Особенности доказывания по уголовным делам, связанным с оказанием международной правовой помощи. - Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 - уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза. Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, 2003.

Диссертация посвящена вопросам, возникающим в процессе собирания и проверки доказательств за пределами национальной правовой системы, в пределах которой осуществляется уголовное судопроизводство, и последующей оценки и использования собранных за рубежом доказательств.

Автор склоняется к преобладающей в специальной литературе точке зрения о том, что основным механизмом собирания и проверки доказательств за рубежом является международная правовая помощь.

В работе определены понятие и содержание международной правовой помощи по уголовным делам, обосновано ее дифференцирование на активную и пассивную. Указана детерминация особенностей доказывания по уголовным делам в случае наличия в уголовно-процесуальных отношениях иностранного (международного) элемента.

По мнению соискателя, тип процесса доказывания и доказательственного права обуславливается характеристиками правовой системы государства в целом.

Для уголовно-процессуального доказывания, связанного с использованием международной правовой помощи, характерными являются следующие отличительные черты: особый состав субъектов доказывания, дуалистическое правовое регулирование процесса доказывания, специфика средств доказывания, и особенности оценки и использования полученных таким образом доказательств.

Особенности доказывания также состоят в том, что фактические данные, полученные за пределами Украины, имеют не гносеологические, а правового характера отличия, обусловленные применением в процессе собирания доказательств за пределами Украины иностранного процессуального законодательства; в участии в уголовно-процессуальной деятельности Украины иностранного правоприменительного субъекта (следователя или судьи, которые выполняют международные поручения), в необходимости учета в процессе оценки полученных за пределами Украины доказательств, не только положений национального законодательства Украины, но и иностранных процессуальных норм, согласно которым это доказательство было получено.

В диссертации предложено общее правило о недопустимости производства процессуальных действий, не обусловленных предметом международного следственного (судебного) поручения, и относительно производства которых не предоставлено согласие и надлежащие процессуальные документы запрашивающей стороны, или действий, не связанных с собственной внутригосударственной уголовной процедурой запрашиваемой стороны.

Производство по делам с иностранным элементом, как правило, связано с проблемой конфликта юрисдикций и законодательств нескольких правовых систем (государственных или международных), в связи с чем предложено заимствовать из международного гражданского процесса правило удобного места рассмотрения судебного дела, которое сформулировано автором в виде концепции учета интересов в уголовном судопроизводстве, направленной на концентрацию уголовного производства в пределах одной правовой системы (национальной или международной).

По мнению автора во время собирания и проверки доказательств в рамках международной правовой помощи имеет место конкуренция норм национального и иностранного законодательства в случае, если иностранное государство просит в международном поручении применить его процессуальное право, в связи с чем получила дальнейшее развитие позиция возможности применения норм иностранного законодательства при условии его не противоречия законодательству государства, органы которого исполняют международное поручение, и сформулированы соответствующие признаки такого противоречия. В диссертации предложено закрепить в КПК Украины правило альтернативного порядка разрешения противоречия применяемого права запрашиваемой и запрашивающей стороны при предоставлении международной правовой помощи

органом, принимающим решение о предоставлении правовой помощи, и Верховным Судом Украины.

По мнению диссертанта нормы иностранного права и нормы международного права (в части, которая касается предоставления международной правовой помощи) в случае применения их во время оценки доказательств, не конкурируют с национальным процессуальным законодательством, а должны применяться субсидиарно, т.е. дополняя соответствующие положения национального законодательства относительно оценки доказательств по тем или иным критериям (например, в части, касающейся соблюдения прав и законных интересов участников процессуального действия);

Диссертантом вносятся предложения по совершенствованию действующего уголовно-процессуального законодательства и правоприменительной практики, в частности акцентируется внимание на необходимости урегулирования в отдельном разделе УПК, посвященном международно-правовым вопросам, отношений по собиранию, проверке и оценке доказательств, полученных за пределами Украины.

Диссертант также предлагает использовать в отечественном уголовном судопроизводстве новые направления международной правовой помощи- дистанционное производство следственных и процессуальных действий и расследование уголовных дел совместными следственными группами, в состав которых входят представители процессуальных органов заинтересованных государств.

Ключевые слова: международная правовая помощь, доказывание по уголовным делам, допустимость доказательств.

ANNOTATION

M. Pashkovskyy. Particularities of proof in criminal cases connected with international legal assistance. - Manuscript.

Thesis for acquiring a scientific degree of the candidate of legal sciences on specialization 12.00.09 - criminal procedure and criminalistics; forensic examination. Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, 2003.

The thesis is dedicated to the problems appeared in a process of collecting and examination of evidence by means of international legal assistance outside of national legal frame, and following appraisalment and use of the evidence collected abroad. The thesis defines conception and contents of international legal assistance in criminal cases, proves determination of the particularities of proof in criminal cases by characteristics of legal frame of the state on the whole and ability of foreign and international element in criminal procedure.

The following features are characteristic for criminal procedural proof connected with use of international legal assistance: particular structure of subject of proof, dualistic legal regulation of proof (by the international legal rules on the one hand, and by the rules of national and foreign procedural law on the other hand), special means of proof (determined by the international agreements), appraisal and use of the evidence collected in the course of international legal assistance subject to limitations stated by international legal rules (ad hoc rule, rules of transfer of any evidence to the third state etc.)

The thesis contains recommendations concerning improvement of the procedural legislation particularly use of institute of distance investigative actions, procedure of resolution of jurisdiction conflicts in criminal cases and determination of agreement of foreign legislation to national one for the purposes of evidence.

Key words: international legal assistance, proof in criminal cases, admissibility of evidence.

22811A - ОРК

А/реф.

Х629.3 П 22

Пашковський, М. І.

Особливості доказування у кримінальних справах, пов'язаних з наданням міжнародної правової допомоги [Текст]: автореф. дис.

ка. - 2 1 с. - Київ, 2003. - 00.00

